

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กันต์ อัญชันภาติ. 2544. ย้อนอดีตฝั่งธนฯ : มุมมองคนบางกอกน้อย. ทัศศน์วัฒนธรรม ปีที่1
ฉบับที่ 1 : 19 - 22.

กฤษ เพิ่มทันจิตต์. 2536. ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง. พิมพ์ครั้งที่

1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีเอทีพี.

กุศล เอี่ยมอรุณ. 2545. เรื่องไม่ลับแต่คุณไม่รู้ในธนบุรี. ทัศศน์วัฒนธรรม ปีที่2 ฉบับที่ 1 : 43 -
45.

กุลชาติ วรพล. 2531. ลักษณะการขยายตัวของความเป็นเมืองในเขตชานเมืองด้านตะวันตกของ
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาภูมิศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เกียรติ จิระกุล และคนอื่นๆ. 2525. ตลาดในกรุงเทพฯ การขยายตัวและพัฒนาการ.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เขตหนองแขม , สำนักงาน. บรรยายสรุปข้อมูลสำนักงานเขตหนองแขม. (ม.ป.ท. , ม.ป.ป.).

เขตบางกอกใหญ่ , สำนักงาน. บรรยายสรุปข้อมูลสำนักงานเขตบางกอกใหญ่. (ม.ป.ท. , ม.ป.ป.).

เขตบางแค , สำนักงาน. เอกสารเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การติดต่อราชการสำนักงานเขต.

(ม.ป.ท. , ม.ป.ป.).

เขตภาษีเจริญ , สำนักงาน. 100 ปี เขตภาษีเจริญ. (ม.ป.ท. , ม.ป.ป.).

นัตรชัย พงศ์ประยูร. 2527. แนวความคิดทางภูมิศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
พิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ชัยศักดิ์ สุริย์รัตนการ. 2538. การศึกษาเพื่อการวางแผนการจัดการมูลฝอยในกรุงเทพมหานคร (ฝั่ง
ธนบุรี). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฐปนีย์ วัชรชัยสมร. 2537. การประมาณขนาดของเศรษฐกิจใต้ดินในประเทศไทย : สถิติปริมาณ
เงินวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. 2541. กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศ
กำลังพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทรงลักษณ์ อรุณีพัฒน์พงศ์. 2529. การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเขตพระโขนง. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

- ทงศักดิ์ สุกตศิษฐ์. 2530. ปัญหาชุมชนเมือง : หาบเร่-แผงลอยบนทางเท้าในกรุงเทพมหานคร.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง บัณฑิต
 วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทางหลวง , กรม. ความเป็นมาของโครงการ (ประวัติสายทาง).
- ทางหลวง , กรม. ประวัติโดยสังเขป กรุงเทพฯ - นครปฐม ตอนที่ 1 .
- นันทา วิทวุฒิสักดิ์. 2545. กรุงเทพมหานครแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่มีชีวิต. ที่ทัศนวัฒนธรรม ปีที่
 2 ฉบับที่ 1 : 12 - 15.
- นำพวัลย์ กิจรักข์กุล. 2528. ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน
 สโตร์.
- ประชุม สุวดี. 2523. รายงานวิจัยเรื่องหาบเร่ในกรุงเทพมหานคร. คณะสถิติประยุกต์ : สถาบัน
 บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรรรถทิพย์ เพชรมาก และ กัณณิกา อังศุชนสมบัติ. 2533. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานนอก
 ระบบในชุมชนแออัด กับระบบเศรษฐกิจเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีอาชีพเก็บและรับซื้อของ
 เก่าในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายข้อมูลเผยแพร่ มูลนิธิพัฒนาที่อยู่
 อาศัย.
- พนิดา สวงนเสวีวานิช. 2538. จากสองเสาแหกรหนึ่งไม้คานสู่รถเครื่อง. ศิลปวัฒนธรรม ปีที่16
 ฉบับที่ 7 : 57 - 64.
- เพิ่มยศ เจริญวงศ์. 2530. การศึกษาเพื่อวางแผนทางวางแผนการใช้ที่ดิน เขตชั้นกลางของ
 กรุงเทพมหานครด้านฝั่งธนบุรี : พื้นที่กรณีศึกษาเขตภาษีเจริญ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- มหาดไทย , กระทรวง. การผังเมือง , กรม. 2543. โครงการจัดทำแผนผังพัฒนาเขต
 กรุงเทพมหานคร เขตคลองสาน เขตธนบุรี และเขตบางกอกใหญ่. กรุงเทพมหานคร :
 สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย.
- มหาดไทย , กระทรวง. การผังเมือง , กรม. 2544. โครงการจัดทำแผนผังพัฒนาเขต
 กรุงเทพมหานคร เขตหนองแขม. กรุงเทพมหานคร : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย.
- มหาดไทย , กระทรวง. การผังเมือง , กรม. 2540. โครงการจัดทำแผนผังพัฒนาเขต
 กรุงเทพมหานคร เขตภาษีเจริญ. กรุงเทพมหานคร : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย.
- มหาดไทย , กระทรวง. การผังเมือง , กรม. 2542. ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุงครั้งที่
 ที่ 1). กรุงเทพมหานคร : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย.
- มานพ พงศทัต และ กิ่งเพชร ลีพะหาชีวะ. 2527. การขนส่งทางน้ำของกรุงเทพมหานคร.
 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ราตรี โด่งพัฒน์. 2543. ตลาดน้ำ: วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- วรรณวรพงษ์ หงษ์จินดา. 2538. บาทวิถีแห่งชีวิต เส้นทางของหมึกย่างกับความสุขข้างถนน. ศิลปวัฒนธรรม ปีที่16 ฉบับที่ 7 : 70 – 72 .
- วัลลภ มั่นแน่น. 2541. แนวทางการจัดการหาบเร่แผงลอยในเมือง : กรณีศึกษานครเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย หล่อฉัตรนพคุณ. 2538. การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการวางแผนพัฒนาศูนย์กลางชุมชนชานเมือง : กรณีศึกษา ชุมชนบางแค. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย บำรุงชล. 2541. การมีส่วนช่วยสนับสนุนชุมชนเมืองของกิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกระบบในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา หาบเร่แผงลอยในเขตปทุมวัน บางรัก ราชเทวี และพญาไท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สรยุทธ์ มีนะพันธ์ และ คณีย์ สุวรรณกนิษฐ. 2531. เศรษฐกิจใต้ดินในประเทศไทย ขนาดและความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ. พัฒนบริหารศาสตร์ 28 ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 : 53.
- สุครา สุธงษา, บรรณาธิการ. 2542. ชนบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 1. นักเดินทาง...เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิริยะธุรกิจ.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2538. ในตลาดมีหาบเร่กับแผงลอย. ศิลปวัฒนธรรม ปีที่16 ฉบับที่ 7 : 49 - 56.
- เออร์นานโด เดอ โซโต. 2542. แปรบนเส้นทางเศรษฐกิจนอกระบบ การปฏิบัติที่มองไม่เห็นในโลกที่สาม. แปลโดย ภักวดี วีระภาสพงษ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ภาษาอังกฤษ

- Amin , A.T.M. Nural. 1989. Technology Adaptation in Bangkok's Informal Sector. 1 st ed. Geneva : International Labour Organisation.
- Bromley , Ray. 1978. Introduction the Urban Informal Sector. Why Is It Worth Discussing? , World Development. Vol.6 No.9/10.
- Bromley , Ray. 1988. Working in the Street : Survival Strategy. Necessity, or Unviodable Evil?, In Josef Guy Ler(ed) The Urbanization of The Third World. Oxford University Press.

- Burgess, E. W. 1925. The Growth of the City, Chapter 11, in The City. Chicago.
- ILO & ARTEP. Urban Self Employment in Thailand...A Study of Two Districts in Metropolitan Bangkok. Report prepared for NESDB 1988.
- McDonald, R. J. 1984. January. The Underground Economy and BLS Statistical Data: 4-18.
- McGee, T. G. 1973. Hawker in Selected Asian Cities. Preliminary investigation (Hong Kong : University of Hong Kong). Centre of Asian Studies, Occasional paper and Monograph. Vol.8 No.3.
- McGee, T. G. and Yeung, Y. M. 1977. Hawker in Southeast Asian Cities : planning for bazaar economy. Ottawa : International Development Research Centre.
- Paul Meadows and Ephraim H. Mizrahi. 1975. Urbanism, Urbanization and Change. Comparative Perspectives. 2nd ed. (n.p.).
- Sethuraman, S. V., ed. 1981. The Urban Informal Sector in Developing Countries : Employment, Poverty and Environment. Geneva : International Labour Office.
- Suwattee, Prachoom. 1984. Informal Sector : Concept and Appropriate Policy. International Seminar on World Structural Change and Its Impact on ASEAN's Employment and Manpower. The Human Resource Institute : Thammasat University.
- Suwattee, Prachoom and Piampiti, S. 1982. Employment in the Informal Sector in Bangkok. A report prepared for ILO Asian Employment Programme, ARTEP. Bangkok.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

พื้นที่สาธารณะ กับเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ตลาดท่าช้างที่เคยคึกคัก เป็นแหล่งทำมาหากินและแหล่งอาหารหวานคาวของชาวบ้านวันตลาด มาบัดนี้หลังจากทางกรุงเทพมหานครขับไล่บรรดาพ่อค้าแม่ค้าออกไปจนหมดแล้ว ก็ได้กลับกลายเป็นเพียงลานโล่งหน้าท่าช้างวังหลวง หรือบางครั้งก็เป็นพื้นที่สำหรับจอดรถยนต์ส่วนตัว รถสามล้อเครื่อง และรถจักรยานยนต์จำนวนมากไปอย่างเหลือเชื่อ (ภาพ : ศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ ๒๕๓๕/๒๕๔๑)

กระแสพระราชดำริแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงแนะนำคนไทยทั้งประเทศให้หันมาหาเศรษฐกิจแบบพอเพียงนั้น คือแสงสว่างอันเป็นทางรอดของประเทศไทยอย่างแท้จริงในยุคที่บ้านเมืองต้องเป็นข้าาไอเอ็มเอฟ เป็นสิ่งที่ได้รับการขานรับกันอยู่โดยทั่วไปทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

แต่เท่าที่ผ่านมา ดูเหมือนว่าภาครัฐบาลและพระราชดำรินี้ก็มีที่บังใจบ้าง ไม่จริงใจบ้าง ตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล

โดยเฉพาะทางฝ่ายภาครัฐบาลนั้น ดูเหมือนจะขานรับโดยใช้สื่อที่อยู่ในมืออย่างขอไปทีมากกว่า เพราะเห็นอยู่ชัดๆ ว่ามุ่งเน้นให้ความสนใจในการแก้ไขเพียงเรื่องเศรษฐกิจส่งออกแบบทุนนิยมเป็นสำคัญ ดังเห็นได้จากกรทุ้มทุ๊กกวีที่ทางเพื่อกู้เงินทั้งจากภายในและภายนอกมาช่วยแบ่งเบาหนี้สินของบรรดาคนรวยโดยหวังลมๆ แล้งๆ ว่าเมื่อเอาเงินมาอุดหนุนช่วยเหลือจนสำเร็จแล้ว คนรวยเหล่านี้จะได้เอาเงินไปจ้างคนจนให้มาทำงานมีรายได้เป็นการตอบแทน

ความคิดเช่นนี้ เป็นทั้งข้ออ้างและสูตรสำเร็จที่รัฐบาลและบรรดานักเศรษฐศาสตร์มักนำมาใช้เป็นประจำ ทั้ง ๆ ที่ไม่มีอะไรจะเป็นหลักประกันให้ได้แน่แท้สักสิ่งเดียวว่า คนรวยจะเอาเงินที่ทางรัฐบาลช่วยมานั้นไปช่วยคนจนอีกต่อหนึ่ง

ในขณะเดียวกัน เรื่องที่ดาวได้อยู่ในขณะนี้ก็คือ ครั้นคนรวยได้เงินแล้วก็กลับเชิดหนีไปอยู่ต่างประเทศก็มี รวมทั้งวันดีคืนดีขายหุ้นระดับซูเปอร์บิ๊ก

ก็ออกมาพูดว่า รัฐบาลแบกรับภาระเอาหนี้สินของเอกชนมาเป็นหนี้ของรัฐเองก็มาก

จากทุกสิ่งทุกอย่างที่ดำเนินมาอย่างลุ่มจุ่มนี้ ทำให้แลเห็นภาพชัดเจนว่า คนรวยก็คือคนโลกที่สร้างหนี้สินจนประเทศชาติลุ่มจุ่ม แล้วทางรัฐบาลซึ่งก็มีแต่คนรวยเช่นกันเข้าไปทำหน้าที่บริหารปกครอง ก็พยายามดำเนินนโยบายปลดปล่อยหนี้สินให้คนรวย และสนับสนุนเศรษฐกิจทุนนิยมส่งออกแบบลุ่มจุ่มอยู่ดังเดิม หากได้สำเนียงในกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ ว่าแท้จริงแล้วสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในพระราชดำรินั้นก็คือความประสงค์ที่จะช่วยเหลือ และคุ้มครองประชาราษฎร์ผู้ยากไร้และด้อยโอกาสเป็นสำคัญ

สิ่งดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นได้จากพระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญก่อกำเนิดประชาราษฎร์ของพระองค์เสมอมา นั่นก็คือพระองค์จะไม่ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากโดยไม่จำเป็น แต่จะทรงพระราชทานความช่วยเหลือในลักษณะอื่นที่ได้ผลดีกว่าแทน เช่น ทรงจัดหาที่ดินทำกินและแหล่งน้ำที่จะเป็น

ประโยชน์ต่อการเพาะปลูก เป็นต้น

ผลที่ตามมาคือ ทำให้คนมีอาชีพ มีที่ทำกินอย่างพอเพียงและยั่งยืน ถึงแม้ว่าในระยะแรกจะไม่สามารถผลิตเพื่อให้มีรายได้อย่างมากตามมายาคติของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมก็ตาม

"เศรษฐกิจแบบพอเพียง" คือการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ตลอดจนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมาแต่อดีต เป็นระบบที่สร้างความสมดุลให้กับชุมชนมาอย่างยาวนาน ก่อนที่จะถูกระเบิดทุนนิยมเข้าครอบงำและปรับเปลี่ยนให้ต้องเข้าสู่สังคมแบบอุตสาหกรรมนั่นเอง

ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงคือ "วิถีชีวิต" (way of life) ของผู้คนพลเมืองในสยามประเทศ เพราะการผลิตนั้นเป็นไปตามฤดูกาลที่มีกาลเทศะ ไม่ผลิตแบบฟร่าหรือจนก่อให้เกิดความโลภและความเครียดอย่างที่เบียดเบียนยุคฟองสบู่

ใน "วิถี" แบบดังกล่าว ชีวิตคนไทยจะถูกกำหนดด้วยปฏิทินที่บ่งบอกว่าฤดูกาลใดเป็นเวลาทำมาหากิน ฤดูกาลใดจะต้องพักผ่อน และฤดูกาลใดเป็นช่วงที่บุญสุนทานสร้างกุศล

ในสังคมที่ยังชีพอยู่ด้วยเศรษฐกิจแบบพอเพียงนี้ การมีอิสรีย่อยอย่างอ้างว้างและอ้างเหวในฝันและที่เป็นปัจเจกบุคคลเช่นในปัจจุบันจะไม่มีใครมาให้พบเห็น หากเป็นเรื่องของการดำรงอยู่เป็นหมู่เหล่า เป็นครอบครัว เป็นชุมชนที่มีความผูกพันและเจือปนกันเป็นเรื่องลึกลับของชาวต่างประเทศที่ชมชอบนิสัยใจคอของคนไทยว่าขี้มกั๊กมกั๊กแจ่มใสและโอบอ้อมอารี

สิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่ทำให้คนไทยดำรงชีพอยู่ได้อย่างพอเพียงและยั่งยืนมาหลายชั่วคนก็คือ การที่บ้านเมืองมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์และกว้างใหญ่ไพศาล พื้นที่พวกนี้จะอุดมฤดูกาล

สมัยก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงโปรดฯ พระราชทานกรรมสิทธิ์ที่ดินแก่ประชาชนนั้น มีแผ่นดินทั้งหมดเป็นขององค์พระมหากษัตริย์ จึงเรียกพระองค์ว่า "พระเจ้าแผ่นดิน" และเรียกทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นของส่วนรวมว่า "ของหลวง"

แผ่นดินคือของหลวงที่คนทั่วไปถูกเรียกและเรียกขานว่า "ของหลวง" เพื่อทำหน้าที่ที่มีกำลังจะทำกันได้ โดยไม่มีสิทธิ์ขาย และด้วยการเป็น "ของหลวง" ดังกล่าวนี้นั้นคนจึงไม่มีสิทธิ์และต่างก็ไม่มีความต้องการจะยึดครองไว้เป็นจำนวนมาก ถ้าหากไม่มีกำลังเพียงพอที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

ดังนั้น การผลิตใดๆ ก็ตามจึงเป็นไปอย่างพอเพียงและพอใช้ ในขณะที่พื้นที่ดินที่เป็นของหลวงก็ยังมีย่อยมากมายเป็นฐานรองรับการกระจายที่ทำการให้กับประชาชนที่มากน้อยจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นมาได้

ด้วยเหตุนี้ ภาพที่แลเห็นในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงแต่ก่อนนี้ก็คือ ที่ดินจะถูกแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทด้วยกัน ได้แก่

- พื้นที่สำหรับสร้างที่อยู่อาศัย เช่นบ้านเรือน
- พื้นที่ทำกิน เช่นไร่นา

และพื้นที่ของส่วนรวมที่ไม่มีใครครอบครองเป็นเจ้าของ และเป็นของหลวง เช่นป่าเขา ทุ่งหญ้า ทุ่งหลวง หนองบึง ที่ใครก็สามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้เท่าเทียมกัน และมีการควบคุมดูแลกันเองในท้องถิ่นตามกติกาและระบบจารีตประเพณี หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นพื้นที่สาธารณะของท้องถิ่นก็ได้ เพราะเท่าที่เป็นมาแต่ก่อนนั้นคนในท้องถิ่นเดียวกันที่มาจากหลาย ๆ ชุมชนคือผู้มีความชอบธรรมในการใช้สอย หากได้เป็นเพียงชุมชนหนึ่งชุมชนใดในท้องถิ่นไม่

พื้นที่สาธารณะของท้องถิ่นนี้ คือฐานยังชีพอย่างสำคัญสำหรับคนยากไร้ที่ไม่มีที่ทำกินในท้องถิ่น เพราะได้อาศัยเก็บเกี่ยวผลผลิตตามธรรมชาติในแต่ละฤดูกาลเพื่อการดำรงชีวิตของตนและครอบครัว

พื้นที่เช่นนี้เอง ที่บรรดานักวิชาการด้านชุมชนในปัจจุบันนี้ไปย่อย และพากันเรียกว่า "ป่าชุมชน" อะไรทำนองนั้น ซึ่งก็นับว่าเป็นเจตนาที่ดี แต่ค่อนข้างมีความคับแคบ เพราะเท่ากับเป็นการย่อยของที่เป็นส่วนรวมของหลาย ๆ ชุมชนในท้องถิ่นให้เป็นสิทธิของชุมชนหนึ่งชุมชนใดไป ทำให้เกิดการเป็นเจ้าเข้าเจ้าของที่ ซึ่งอาจเป็นชนวนเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทแย่งชิงกันได้

พื้นที่อันเป็นของส่วนรวมของท้องถิ่น ซึ่งเรียกกันใหม่ให้ทันสมัยว่า "พื้นที่สาธารณะของท้องถิ่น" นี้เองที่มักถูกทำลายเปลี่ยนแปลงไปด้วยกฎหมายและอำนาจของรัฐที่คอยอุปถัมภ์เศรษฐกิจแบบทุนนิยม เพราะมักจะเปิดโอกาสให้นายทุนใช้เล่ห์เหลี่ยมติดสินบนเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อยึดครอง จึงเป็นเหตุให้พื้นที่การดำรงชีพของผู้คนในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงและยั่งยืนเกิดขาดแคลน กล่าวคือแรกก่อนเคยอาศัยพื้นที่สาธารณะหากินเพื่อยังชีพได้ทั้งหมดโอกาสนั้นก็หายไป เหลือแต่เพียงพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน ทำให้ผู้คนในระดับยังชีพเดือดร้อน

ในสมัยเศรษฐกิจฟองสบู่ ส่วนใหญ่ของคนเหล่านี้คือผู้ที่หลั่งไหลเข้ามาเป็นแรงงานก่อสร้างในเมือง ครั้นพอตกงานกลับไปบ้านเกิดในท้องถิ่นของตนก็ประสบภาวะเช่นเดียวกัน คือไม่มีที่ทำกิน เพราะพื้นที่

สาธารณูปโภคครบไปหมดแล้ว

ในขณะที่ หลายแห่งที่เดียวที่กำลังเกิดข้อพิพาทระหว่างพวคนายทุนกับชาวบ้านในท้องถิ่น อันเนื่องมาจากทางรัฐได้ออกเอกสารสิทธิให้พวคนายทุนเข้าไปครอบครอง ซึ่งถ้าหากไม่มีการทบทวนและจัดการให้ดีแล้ว อาจลุกลามใหญ่โตจนเกิดการนองเลือดได้ในอนาคตอันใกล้

ส่วนในสังคมเมืองนั้นก็ยังมีพื้นที่สาธารณะเช่นกัน รวมทั้งมีชนชั้นยังชีพซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงกรรมกรที่ใช้แรงงาน หรือบรรดาลูกจ้างในด้านการบริการเท่านั้น หากยังมีพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอย อันเป็นกลุ่มอาชีพที่มีมาแต่โบราณอยู่ด้วย

คนเหล่านี้หากินในลักษณะติดที่บ้าง เคลื่อนย้ายบ้าง ตามที่สาธารณะอันเป็นทางสัญจรไปมาของผู้คน เช่น ริมถนน หน้าปากซอย ท่าเรือ สถานีขนส่ง หรือเคลื่อนย้ายไปตามริมถนนหนทาง เป็นต้น

คนเหล่านี้มีชีวิตค่อนข้างลำบาก เพราะต้องหากินวันต่อวัน อีกทั้งยังเห็นแต่เพียงต่อการเคลื่อนย้ายด้วยแค่ในยามกลับ ก็ได้รับรบกวนการจราจร เศรษฐกิจให้กับผู้คนที่ฐานะไม่ดีและมีรายได้ไม่พออีกเป็นจำนวนมาก

ยกตัวอย่างเช่น บริเวณพื้นที่สาธารณะหน้าท่าช้างวังหลวงในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้เติบโตเป็นตลาดเล็ก ๆ ที่ตอบสนองการขยายตัวของผู้คนในเมืองทั้งในท้องถิ่นและที่สัญจรไปมาได้เป็นอย่างดี

ตั้งแต่เช้ามาถึงตอนสาย ๆ จะมีแม่ค้าพ่อค้าจากฝั่งธนบุรี นนทบุรี และอีกหลายต่อหลายแห่งวิ่งสองฝั่งน้ำเจ้าพระยาหน้าเอาผลไม้ ดอกไม้ และขนมมาวางขายคนที่ผ่านไปมาในยามเช้า

บรรดาผลไม้ อาหาร หรือขนมเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล

พอตกกลางวัน ก็ติดตลาดสด มีคนนำผัก ปลา ของสดต่าง ๆ มาขาย เพื่อให้คนที่มาทำงานในบริเวณใกล้เคียงและผู้สัญจรไปมาได้จ่ายตลาดซื้อของไปจนถึงราวห้าหรือหกโมงเย็นทีเดียว

ต่อจากนั้น ก็จะมีพ่อค้าแม่ค้าอีกกลุ่มหนึ่งนำอาหารสำเร็จรูปมาวางขาย มีทั้งชนิดที่ตั้งโต๊ะรับประทานได้ในบริเวณนั้น และชนิดใส่ถุงกลับไปรับประทานที่บ้าน ซึ่งนับเป็นประโยชน์แก่คนที่ไม่มีเวลาทำกับข้าว ตลอดจนคนที่ไม่มีครอบครัวเป็นอย่างดี

กิจกรรมของแม่ค้าพ่อค้าทั้งสามกลุ่มสามเวลานี้เป็นไปอย่างค่อนข้างเป็นระเบียบ อันเนื่องจากการตกลงและจัดการระหว่างกัน ซึ่งแลเห็นได้ตั้งแต่การแบ่งพื้นที่และหาบอย่างเท่าเทียมกัน โดยต่างก็ไม่มีใครอยากจะได้มากกว่านั้น และก็ยังมีการจัดระบบการส่งน้ำกินน้ำใช้ตลอดจนการจัดการในเรื่องร่มกันแดดร่วมกันด้วย

แต่ที่สำคัญก็คือ การมีสำนึกร่วมเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน เวลาขายของไปก็มีการพูดคุยและช่วยเหลือกัน ทั้งการกู้หนี้ยืมสิน และเป็นธุระให้ยามมีเรื่องเดือดร้อน เช่น เมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทศกิจของกรุงเทพมหานครจะเข้ามาจับกุมก็มีการดูต้นทาง แจ้งเหตุล่วงหน้า และช่วยขนย้ายสิ่งของเพื่อหลบหนีอีกด้วย

ในด้านความรับผิดชอบนั้น ก็อาจกล่าวได้ว่าพ่อค้าแม่ค้าเหล่านี้ต่างขายของให้ลูกค้าในราคาไม่แพงนัก และขายอย่างเท่าเทียมกัน ทำให้ไม่มีเรื่องข้อใจในลักษณะที่ว่าคนนั้นขายถูก คนนี้ขายแพง อะไรทำนองนั้น อีกทั้งกรณีการค้ากำไรเกินควรก็มีน้อยมาก

แต่สิ่งทีแสดงให้เห็นน้ำจิตน้ำใจในการร่วมมือกันก็คือเรื่องการรักษาความสะอาดของอาณาบริเวณย่านขายของ คือเมื่อหมดเวลาค้าขายแล้วก็จัดให้มีเวรปิดกวาดและเก็บเศษขยะไปทิ้ง ทำให้บริเวณท่าช้างวังหลวงดูเรียบร้อยสะอาดตา

จนกระทั่งเมื่อประมาณสองปีมานี้เอง กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่อันเป็นชนชั้นยังชีพที่ยังชีวิตด้วยเศรษฐกิจแบบพอเพียงก็ถูกทำลายลง ตามนโยบายฝ่ายเทศกิจของกรุงเทพมหานคร ซึ่งอ้างว่าการมีอยู่ของชนชั้นยังชีพบนพื้นที่สาธารณะแห่งนี้มีสภาพเกะกะ กีดขวางทางจราจร การค้าใด ๆ ที่เกี่ยวกับหาบเร่ในบริเวณนี้จึงกลายเป็นเรื่องผิดกฎหมายไป ซึ่งทางกรุงเทพมหานครและทางรัฐบาลเองก็ไม่ยอมทบทวนหรือหามาตรการการจัดการช่วยเหลือดูแลชนชั้นยังชีพเหล่านี้เลยแม้แต่หน่อย ตั้งแต่พูดปาว ๆ ในเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียงออกไปที่หาได้พยายามผลักดันให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่จะเป็นฐานของการยังชีพ และสนับสนุนเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามกระแสพระราชดำรัสไม่

ภาคผนวก ข

เหตุเกิดที่ท่าพระจันทร์

อวสานตลาดโบราณแห่งรัตนโกสินทร์

กวาดล สุวรรณดี

ตลาดท่าช้างในวันที่มีช่างสะพานปลาเสด็จถึง ฯ

เหตุการณ์การประท้วงของพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอยบริเวณท่าพระจันทร์ ท่าช้าง และท่าเตียน เมื่อราวปลายเดือนกุมภาพันธ์ คกนี้ ดังที่สื่อมวลชนแขนงต่างๆ ได้เสนอข่าวไปแล้วนั้น สะท้อนให้เห็นว่าแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ที่กำลังจะมาถึงนั้น ต้องหันมาทบทวนและให้ความสำคัญกับชีวิตชุมชนภายในกรุงรัตนโกสินทร์เสียใหม่ แทนที่จะมุ่งเน้นแต่ปรับปรุงภูมิทัศน์และอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โบราณสถาน ให้งดงามเพียงอย่างเดียว

สืบเนื่องจากคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรี เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๖ ได้มีมติออกมาเมื่อปลายปี

พ.ศ. ๒๕๒๖ ให้อยู่เลิกการรื้อถอนหาบเร่แผงลอยบริเวณภายในกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า "เกาะรัตนโกสินทร์" ทั้งหมด เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงามและสวยงาม เป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาของบ้านเมืองที่มีประวัติศาสตร์โบราณคดี ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมอันยาวนานกว่า ๒๐๐ ปี

ทางกรุงเทพมหานครจึงได้ดำเนินการย้ายผู้ค้าหาบเร่แผงลอยตั้งแต่บริเวณท่าพระจันทร์ ท่าช้าง และท่าเตียน รวมทั้งถนนพระจันทร์ ซ้ำยังลดขนาด ทั้งสี่ประมาณ ๑-๑.๕ เมตร โดยจัดเตรียมตลาดรองรับไว้ที่ ตลาดพญาไม้ เขตคลองสาน, ตลาดกรูณา เขตดินแดง, ตลาดมณีพิมานและท่าหน้าบางโพ เขตบางซื่อ เป็นต้น ทว่าผู้ค้าทั้ง ๓ ทำให้ความร่วมมือ ทางกรุงเทพมหานครจึงสั่งเจ้าหน้าที่เทศกิจไป

ทำการสลายมือทาเบร่แห่งลอยจนเกิดการปะทะกันขึ้น แต่ในที่สุดผู้
ค้ำทาเบร่แห่งลอยก็ต้องจำยอม บางรายก็ย้ายไปขายที่ตลาดแห่งใหม่
แต่บางรายได้ถอยร่นเข้าไปขายในซอยแถวท่าพระจันทร์ ส่วนบริเวณท่า
น้ำหนึ่ง ๓ ท่า กลับกลายเป็นที่จอดรถแทน

การปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในเกาะรัตนโกสินทร์ โดยการย้ายทา
เบร่แห่งลอยไปอยู่ยังตลาดแห่งใหม่นั้น ครั้งนี้ไม่ใช่ครั้งแรก แต่ได้มี
ความพยายามมานานแล้ว เมื่อ ๑๐ กว่าปีก่อน คราวที่เฉลิมฉลอง
๒๐๐ ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แผงหนังสือเก่าบริเวณสนามหลวงจำต้อง
ย้ายไปอยู่ตลาดนัดจตุจักร
ต่อมาสมัยที่พลตรีจำลอง
ศรีเมือง เป็นผู้ว่าราชการ
กรุงเทพมหานครครั้นที่เฝ้าฯ
ยามที่จะย้ายทาเบร่แห่งลอย
บริเวณท่าพระจันทร์ออกมา
ครั้งหนึ่งแล้ว แต่ไม่สำเร็จ
กรุงเทพมหานครจึงปรับ
เปลี่ยนนโยบายให้บริเวณ
เหล่านี้เป็นจุดผ่อนผัน อัน
เป็นการเปิดกว้างให้ทาเบร่
แห่งลอยเข้ามาตั้งมากขึ้นจน
ยากที่จะควบคุมได้

การพัฒนาปรับปรุง
สภาพแวดล้อมของบ้านเมือง
ที่มุ่งเน้นแต่สนองนโยบายการ
ท่องเที่ยว เห็นเม็ดเงินตรา
แทนค่าแห่งความสำเร็จนั้น
จึงแต่จะทำให้เมืองไทยกลายเป็น
เมืองขึ้น (อยู่กับนักท่องเที่ยว)
เข้าไปทุกเมื่อเชียว ทำให้ไม่พียงแต่โดยยืนบนหลังเท้าการรัฐจำ
และเข้าใจอดีตของตนเองเสียก่อน อย่าลืมว่า ทางจะเป็นบ้านเป็นเมือง
ขึ้นนั้นมัน ต้องอาศัย "คน" ทั้งสิ้น

ดังนั้นการย้ายคนย้ายชุมชนออกไป เพื่อกำจัดแหล่งเกิดของ
ตนเอง

กรุงรัตนโกสินทร์มิใช่ซากอนุสรณ์สถานที่ตายแล้ว
(DEAD MONUMENT) ดังเช่น อุทยานประวัติศาสตร์
สุโขทัย ซึ่งเปรียบเสมือนตุ๊กตาที่เจ้าของจะตกแต่งอย่างไร
ก็ได้ แม้กรุงรัตนโกสินทร์จะเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อัน
ยาวนาน แต่ยังเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต (LIVING

HISTORICAL CITY) ยังมีคนอยู่อาศัย มีความเคลื่อนไหว ทางวัฒนธรรม มีกิจกรรมของชุมชน

คนย่อมไม่ใช่ตุ๊กตาของใคร ทุกคนมีสิทธิที่จะรับรู้และแสดง
ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนของตน

ทาเบร่แห่งลอยบริเวณท่าพระจันทร์อยู่ดี ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นมาโดย
ฉับพลัน แต่ได้พัฒนามาจากตลาดน้ำและชุมชนริมน้ำที่ใช้เป็นท่าหรือ
ร้านท่ากมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชุมชนเก่าพระ
เจ้าเริ่มเริ่มเติบโตและทวีความสำคัญขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ พร้อม ๆ กับ

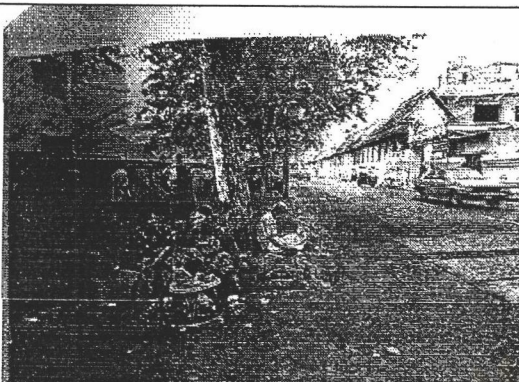
ท่าช้างและท่าเตียน เนื่องจาก
มีการปรับปรุงขยายเส้นทาง
การคมนาคม คัดถนนแนว
ราชินีเป็นถนนหนทางแห่ง
เมืองพระนคร พนมคุณสม
พรานี่ ของชนชั้นขุนนางชั้น
เป็นนายคน เป็นคนขาย
ผู้สืบเชื้อสายกษัตริย์
ไม่สะดวกหากพาครอบครัว
มาชมสวนที่สวนกุหลาบ
บางสวนหรือสวนคลองบาง
กอกใหญ่ ก็มีการขอเช่า
บริเวณโดยรอบเส้นใต้ทาง
การจราจรในบริเวณที่สถานี
รถไฟบางกอกน้อย

ท่าพระจันทร์เริ่มมี
สำคัญเมื่อมีการสร้างโรง
พยาบาลศิริราช (พ.ศ. ๒๔๖๑)
และโรงเรียนศิลปกรรมศาสตร์
(พ.ศ. ๒๔๗๓) จนเป็นตลาด

ท่านี้ที่มีคนสัญจรไปมามากที่สุด ในบรรดาท่าเรือข้ามฟากในเขตเกาะ
รัตนโกสินทร์

เดิมทีทาเบร่แห่งลอยมีได้งานทำในปัจจุบัน เพิ่งจะเพิ่มขึ้นเมื่อ
มีสะพานเจ้าคุณมหาธาตุได้ใส่ทาเบร่แห่งลอยไม่ให้ค้าขายภายในวัด เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๖๓ ทาเบร่แห่งลอยเหล่านี้จึงจะลักลอบออกมาอยู่ข้างนอก ตั้ง
ระยะระยะเต็มทางทำตั้งแต่ท่าพระจันทร์ถึงท่าช้าง รวมทั้งถนนพระ
เจ้าเจริญกับแนววัดมหาธาตุ มากันจนเกินความพอดี

จากเดิมที่มีเฉพาะผลไม้และอาหารหวานหวานขาย ก็บานปลายมี
สินค้าหลากหลายทั้งวัตถุโบราณ พระเครื่อง อุปกรณ์ก่อสร้าง และ
หนังสือป๊อป

ชาวบ้านนำขยะมาข้างวัดพระจันทร์ หลังจากที่ กบ.ประกาศห้ามวางขยะบน

ท่าพระจันทร์ไม่เคยว่างผู้คนและพาหนะมุงลอย

การกินข้าวแผลงลอยบริเวณท่าพระจันทร์ จุดที่มองเห็นปัญหาได้ชัดที่สุดนั้น เราต้องยอมรับว่า มีการตั้งวางหาบแผลงลอยระแกระทุกหนทั่วทิศ ชาวทางสัญจร คงต้องมาเดินเบียดกัน เลี่ยงช่องการถูกรวดแผลงชน จนกลายเป็นสิ่งที่เกินความพอดี อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาโดยวิธีวิธีการล้างบางหรือย้ายหาบแผลงลอยไปขายยังตลาดแห่งใหม่นั้น เป็นแนวทางที่เหมาะสมแล้วหรือ

ทั้งนี้ยังมีวิธีการอื่นที่รัฐควรหาคำตอบบ้าง ก่อนที่จะปฏิเสธว่าเป็นไปไม่ได้ นั่นคือ รัฐกับคนในชุมชนและผู้ค้าหาบแผลงลอยควรจะหันหน้าเข้าปรึกษาหารือกันในการจัดระเบียบการใช้พื้นที่บริเวณท่าพระจันทร์ ท่าช้าง และท่าเตียนเสียใหม่ ให้มีภูมิทัศน์ที่งดงามและชีวิตชีวา

บริเวณทางเก่าและท่าใหม่เปิดให้มีการค้าขายได้ แต่ต้องมีกฎจำกัดจำนวนผู้ค้า โดยการจัดเป็นบล็อก ๆ ทางกรุงเก่าพัฒนาครบถ้วนแล้ว เช่นเป็นรายวันหรือรายเดือนตามแต่จะตกลง เฉพาะทางเก่าอนุญาตให้มีหาบรถได้เท่านั้น ส่วนท่าใหม่อาจมีทั้งหาบแผลงลอยคลั่งคลั่งกันไป

สินค้าที่จะนำมาขายควรมีการจำแนกว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรนำมาขาย เช่น อนุญาตสำหรับสินค้าประเภทอาหารที่ทำสำเร็จรูปมาแล้ว เช่น ผลไม้ อาหารลาวและหวาน ห้ามวางขายพระเครื่อง วัตถุโบราณ และสื่อเนจจาร ทั้งนี้ด้วยค่านิเวศน์ที่พระจันทร์เดิมเป็นแหล่งรวมของอาหารนานาชาติ ขายตั้งแต่เช้าจรดเย็น ผู้คนที่ผ่านไปมามักแวะซื้อหรือรับประทานได้สะดวก

ในแต่ละวันผู้ค้าแต่ละรายต้องรักษาความสะอาดอยู่เสมอ หลังจากขายเสร็จให้ปิดกวาดเสียให้เรียบร้อย

ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของบริเวณนี้ก็คือ การจราจรที่ติดขัดสาหัสไม่ได้เกิดจากการตั้งหาบแผลงลอยย่นไส้ผิวถนนเท่านั้น ยังเกิดจากความไม่สมดุลระหว่างขนาดของรถกับถนน ถนนแคบและถนนท่าพระจันทร์เป็นแถมสายสั้น ๆ และแคบ จึงไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นเส้นทางสัญจรของรถเมล์ อีกทั้งยังสร้างมลพิษแก่คนเดินเท้า อาหารที่ค้าขายกันบริเวณนี้จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงสารพิษไปได้

ถ้าเป็นไปได้มันเปิดให้เป็นถนนที่คนในละแวกนี้มีส่วนร่วม เช่น เป็นบ้านสร้างสรรคักกิจกรรมของนักศึกษาสามมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น

เหนือสิ่งอื่นใดควรให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางและกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ของชุมชน โดยรัฐถอยออกมรดูแลอยู่ห่าง ๆ

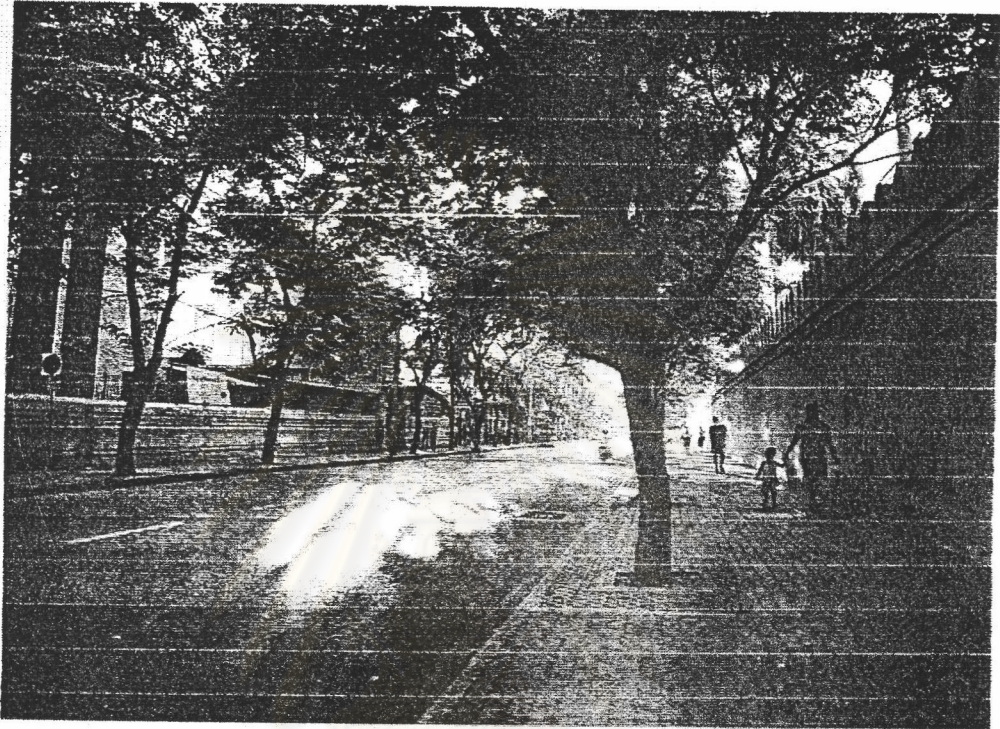
การปรับปรุงพัฒนาเมืองแบบที่เห็นความสำคัญของคนและชุมชน ไม่ใช่เรื่องเหลือยากกว่าแรงนัก เมืองจึงจะมีความเป็นเมืองที่มีชีวิตอันหลากหลาย ชุมชนไม่ล่มสลาย ผู้คนไม่ต้องอยู่กับความแออัดหรือหิวขาดควา การท่องเที่ยวที่พลอยได้กับผลดีมีด้วย

การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๓๐-๒๕๓๕) ใกล้เคียงมากที่สุด มีชาวหนาหัวว่า แผนฯ ๘ นี้ จะเน้นการพัฒนาและให้ความสำคัญแก่คนควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ แต่ทำไมต้องรอถึงแผนฯ ๘ ทำไมคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์จึงไม่เริ่มมองคนเสียแต่วันนี้ ไม่ต้องกลัวว่าจะเร็วไปหรือกลัว

ศูนย์วิจัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาคผนวก ก

หาบเร่ท่าพระจันทร์ ควรเป็นสวรรค์ของคนเดินเท้า

ถนนท่าพระจันทร์ ถูกคือสวรรค์ของคนเดินเท้า

อ.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

เพลงคนเดินเท้าของ อ.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ นักร้องที่ขานเสียงโศกปรังได้ คางครี ผู้เขียนจึงไม่กล้าที่จะเขียนเพลงนี้แล้ว...แล้วจึงสวรรค์ของคนเดินเท้ามาเป็นเวลานานแล้ว...แล้วจึงโศกปรังในใจมิ

"คนเดินเท้า" และ "สวรรค์คนเดินเท้า" มีอารมณ์ร่วมในใจ ให้จริงวันหนึ่ง... ถ้าวันบริวารนี้เป็นแค่เมืองท่า มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมยาวนาน ควรจัดให้เป็นพื้นที่เขตทางวัฒนธรรม

ผมว่าน่าจะ เริ่มทำบริเวณถนนท่าพระจันทร์ที่ปกคลุมไปด้วยร่มเงาของไม้ประดู่ และลิบป่าอย่างจงใจจนแล้ววันนี้ ให้เป็นสวรรค์ของคนเดินเท้า (PEDESTRIAN'S PARADISE) แห่งกรุงเทพมหานคร ทำงั้นได้วันเสาร์วันหนึ่ง เพราะอย่างในยุโรปหรืออเมริกา จะให้ความสำคัญกับคนเดินเท้ามาก มีการจัดเลนวิ่งเลนรถจักรยานยนต์ มีข้าวของ ผลไม้

สินค้าต่าง ๆ มากมาย นับว่าเป็นชีวิตที่ดี

ปัจจุบันกรุงเทพฯ มีหาบเร่แผงลอยระยิบระยับอยู่ทุกแห่ง อ.ชาญวิทย์ ได้วิเคราะห์ปรากฏการณ์นี้ว่า

ภาพแรกเป็นคำขอที่ดีมากสำหรับสังคมในเมืองใหญ่ที่มีชีวิตริบหรี่ เช่น กรุงเทพฯ เชียงใหม่ หาดใหญ่ ภูเก็ต เป็นต้น ถ้าประเทศไหนที่คิดจะหั่นถึงคนจนที่พึ่งไร่นาและชนบทเพื่อเจ้าเมือง ต่างก็มีทางเลือกในการดำรงชีวิตไม่มากนัก ต้องขายแรงงาน บางคนขายตัว ขายบริการ หรือหันมาค้าขายหาบเร่... เป็นเรื่องของคนที่ยากไร้ ถูกบังคับโดยสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ในเมื่อไม่รกร้างทำมาหากินก็ขอขายตัว ขายใช้บั้ง

อ.แก้วสรร อติโพธิ

อดีตพรออธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้สัมภาษณ์ถึง การเติบโตแห่งแสงอาทิตย์พรจรรย์ว่า

"อย่ามองว่าหายนะเป็นปัญหา แต่หาว่าจะเปลี่ยนวิธีคิดว่าจะทำอย่างไรให้ทุกคนมีชีวิต อยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบในบ้านเมืองนี้"

"CONCEPT ของท่าพรจรรย์ คือเป็นตลาดที่คนซื้อผลไม้ ชมเล็ก ๆ น้อย ๆ ติดไม้ติดมือกลับบ้าน ต้องมี CONCEPT ในบางจุดเปรียบว่าอะไรคือสินค้าที่วางขาย โดย รัฐควรควบคุมดูแลอยู่ห่าง ๆ ให้กรรมการให้ชุมชนนี้รักษาระเบียบกฎเกณฑ์กันเอง"

และเสนอภาพของเกาะรัตนโกสินทร์อย่างที่ควรจะเป็นว่า

"ผมอยากให้รัตนโกสินทร์ หักใจออกตัวว่าที่เป็นสัดเป็นส่วน ผมไม่เห็นว่าจะต้อง แค่ว่าจะมีนักท่องเที่ยวหรือไม่ว่า แต่ขอให้บ้านเมืองของเรามีชีวิตแบบง่าย ๆ เก็บ กิจการมาของผู้คนไว้ ท้าทายเร้าให้มากกว่า ตอนนั้นก็ออกมาเดินเล่นที่สวนหลวง บูเลอวาร์ด ล้อม มีที่ให้ลูกผมเล่นบ้าง แต่มีก็พอแล้ว"

อ.ชัยยุทธ อติโพธิ

แท่งภาควิชาวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา วิทยาลัย กล่าวถึงภารกิจปรับตัวของท่าพรจรรย์ในสังคมไทยว่า

"ท่าพรจรรย์เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของไทย ที่ปรับตามสภาพเมืองที่เปลี่ยนไป ท่าพรจรรย์อดีต ก็คือการขายเรือขายของ เปรียบตามเรือนแพริมลำ ลูกลำแพนไม่ต้องเดินบนไม้ซุง ห้าง มาประชันให้ซื้ออั้งประตูปั่น แต่ในปัจจุบันหาขายได้เปลี่ยนไป คนขายตั้งสิบลูกคู่กับที่ คอยดักลูกค้าตามชุมชนที่มีถนนจอแจ"

"ผมแปลกใจเป็นอย่างมาก ทำไมท่าพรจรรย์ที่ท่าพรจรรย์จริงไม่ได้ความเจริญ ให้ออก อยู่ ในขณะที่ตลาดน้ำ รัฐกลับออกมาสนับสนุน ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองตลาดก็คือการค้าขายแบบ

ท่าพรจรรย์ ต่างกันเพียงแต่ท่าอยู่บนบกกับในน้ำ"

ในฐานะนักผังเมือง อ.ชัยยุทธ เสนอแนวทางการแบ่งเขตความหนาแน่นของตลาดในกรุงเทพฯ ว่า

"ข้าวต้มปัญหาการย้ายตลาดจำนวนมากให้มองไปยังตลาดนัดจตุจักรที่เกิดความแออัดจนต้องสร้างเพิ่มเป็น ๓ ชั้น ทำไม่มีการกระจาย ตลาดไปตามจุดต่าง ๆ เป็นตลาดสี่มุมเมือง เพื่อที่ตลาดจะได้ไม่กระจุกอยู่ที่ใดที่หนึ่ง"

"การแก้ปัญหาท่าพรจรรย์ไม่ใช่มองแค่จุดเดียว ยังมีปัญหาของสังคมกรุงเทพฯ ที่เชื่อมโยงกันหมด สังคมกรุงเทพฯ ทุกวันนี้เปรียบ เหมือนสลิ้งไต่ทางด่วน ช้างล่ามปัญหา ช้างบนก็มีปัญหา เป็นปัญหาที่ซ้อนทับปัญหา แต่ไม่ยกกำลังคิดเสียเลย" อ.ชัยยุทธสรุปในที่สุด

ภาคผนวก ง

เลขที่.....

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบกับรูปแบบการ
พัฒนาเมือง : กรณีศึกษา พื้นที่เมืองตามแนวถนนเพชรเกษม กรุงเทพมหานคร
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ทำการสำรวจ วันที่.....เดือน.....

เขต..... บริเวณที่ทำการสำรวจ.....

ผู้ประกอบการ

1. ประเภทของกิจการ.....
2. ช่วงเวลาในการประกอบการ.....
3. ภูมิลำเนาเดิมของท่านอยู่ที่ใด.....
4. ที่พักอาศัยปัจจุบัน.....
5. ระดับการศึกษา.....
6. รายได้จากการประกอบการ / วัน.....บาท
7. รายจ่าย
 - [1] ต้นทุนในการเริ่มประกอบกิจการ.....บาท
 - [2] รายจ่ายประจำวัน.....บาท
8. แหล่งเงินทุนที่นำมาใช้ในการประกอบกิจการ.....
9. ในครอบครัวมีสมาชิกจำนวน.....คน
 - 9.1 สมาชิกที่มีรายได้มีจำนวน.....คน

10. รายได้ของครอบครัวประมาณ.....บาท / เดือน
11. รายจ่ายของครอบครัวประมาณ..... บาท / เดือน
12. รายได้จากการประกอบกิจการนี้ถือเป็นรายได้หลักของครอบครัวหรือไม่.....
.....
13. ท่านเคยประกอบอาชีพอื่นมาก่อนอาชีพนี้หรือไม่.....
.....
14. ท่านมีอาชีพอื่นนอกจากอาชีพนี้หรือไม่.....
15. สาเหตุที่ท่านเลือกมาประกอบการในบริเวณนี้.....
.....
16. พื้นที่ที่ท่านประกอบการอยู่ในปัจจุบันประสบปัญหาอะไรบ้าง
.....
17. ท่านต้องการการแก้ไขปัญหาดังกล่าวหรือการสนับสนุนอย่างไร.....
.....
18. ท่านพอใจในสิ่งที่ท่านประกอบการอยู่ในปัจจุบันหรือไม่.....
.....
19. ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงสิ่งใดเกี่ยวกับสถานที่ประกอบการอีกหรือไม่.....
.....
.....
20. ท่านมีความเห็นต่อบริเวณที่ท่านประกอบกิจการอยู่อย่างไร(เกี่ยวกับขนาดของพื้นที่).....
.....

.....

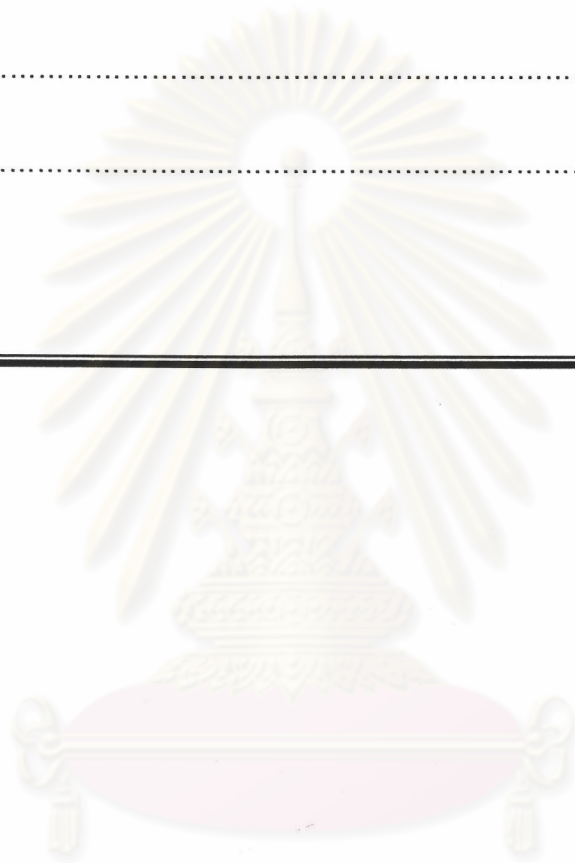
21. ท่านคิดว่าอาชีพของท่านมีความจำเป็นหรือมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในเมือง
และต่อสังคมหรือไม่ / อย่างไร.....

.....

22. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการประกอบอาชีพของท่านในอนาคต.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

เลขที่.....

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบกับรูปแบบการ
พัฒนาเมือง : กรณีศึกษา พื้นที่เมืองตามแนวถนนเพชรเกษม กรุงเทพมหานคร
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ทำการสำรวจ วันที่.....เดือน.....

เขต..... บริเวณที่ทำการสำรวจ.....

ผู้ให้บริการ

1. เพศ

[1] ชาย

[2] หญิง

2. ที่พักอาศัยปัจจุบัน.....

3. ระดับการศึกษา.....

4. อาชีพ.....

5. รายได้.....บาท / เดือน

6. ท่านเคยใช้บริการของกิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบหรือไม่.....

7. เหตุผลที่ใช้บริการ.....

8. ท่านคิดว่าบริการของเศรษฐกิจนอกระบบเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของ
ท่านหรือไม่.....9. ท่านคิดว่าการประกอบกิจกรรมของเศรษฐกิจนอกระบบเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหากับเมืองหรือไม่
.....

10. ปัญหาจากการประกอบภารกิจกรมเศรษฐกิจนอกระบบเหล่านี้ที่ท่านพบบ่อยๆ คือ.....

.....
.....

11. ท่านคิดว่าควรจะแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้อย่างไร.....

.....
.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นาย ภัคพล กำไร เกิดเมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2520 ที่อำเภอเมือง จังหวัดกาฬจนบุรี สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีเศรษฐศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ในปีการศึกษา 2542 เข้าศึกษาต่อในระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2543 และสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2545

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย